

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Глущенко Світлани Ігорівни
«Механізми реструктуризації в системі інтеграційних відносин аграрних підприємств», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження.

Економічний розвиток агропромислового комплексу України супроводжується постійними динамічними трансформаціями, які зумовлені чинниками внутрішнього і зовнішнього середовища. Вплив глобалізаційних процесів, природно-кліматичні умови функціонування галузі, велика різноманітність номенклатурно-асортиментних позицій товарів є лише початком багаточисельного переліку особливостей функціонування галузі. В таких умовах аграрні підприємства знаходяться в стані перманентного пошуку ефективних управлінських рішень, здатних забезпечити їх повноцінний ефективний розвиток. В окремих випадках, одним із таких рішень є необхідність реструктуризації підприємства, що веде за собою зміни організаційно-правової, управлінської, виробничої структури підприємства. Враховуючи те, що переважна частина доданої вартості на агропродовольчу продукції концентрується у сфері переробки та торгівлі, аграрним підприємствам доцільно проводити реструктуризацію на основі інтеграції з підприємствами, що належать до цих галузей. Все вище згадане підтверджує актуальність теми дисертаційного дослідження, обраної С.І. Глущенко.

Представлене дисертаційне дослідження пов'язане з виконанням науково-дослідної роботи по темі Сумського національного аграрного університету за темою «Управління конкурентоспроможністю підприємств на засадах інноваційного маркетингу» (номер державної реєстрації 0119U100250), в межах якої дисертантом виконане теоретичне обґрунтування та практичне опрацювання шляхів використання інструментів реструктуризації аграрних підприємств в процесі їх залучення до інтеграційних зрушень в

агропромислового виробництва, що підтверджує актуальність обраної теми дисертаційного дослідження С.І. Глущенко.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність.

Дисертаційне дослідження С.І. Глущенко несе в собі вирішення питань стосовно розробки та обґрунтування теоретичних, організаційно-методичних і практичних засад формування та функціонування механізмів реструктуризації в системі інтеграційних відносин аграрних підприємств. Глибокий аналіз дисертації говорить, що здобувач опрацював теоретичний базис поставлених наукових завдань, які були спрямовані на обґрунтування рекомендацій щодо розвитку вказаних суб'єктів господарювання з метою підвищення економічної ефективності їх функціонування.

Список використаних джерел складається з 153 найменувань, серед яких праці видатних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, фахівців з економічної теорії, економіки сільського господарства, менеджменту, нормативні-правові та законодавчі акти, аналітичні дані.

Виклад матеріалів та результатів дослідження характеризується поступовим та коректно організованим процесом отримання наукових результатів зі змістовними висновками та пропозиціями. Слід відмітити інструментарій та методи наукового дослідження при вирішенні наукових завдань, сформованих автором відповідно до мети. Зміст дисертації відповідає обраній темі. Запропоновані авторські рекомендації в достатній мірі апробовані за всіма напрямками дослідження, що підтверджено відповідними документами.

Висновки до дисертаційного дослідження, пропозиції та рекомендації дисертанта обґрунтовані і достовірні в повній мірі.

Ступінь новизни наукових положень.

Наукова новизна дисертаційного дослідження С. І. Глущенко базується на поєднанні теоретико-методичних аспектів з аналітично-прикладними розробками пропозицій та рекомендацій при новому вирішенні наукового завдання щодо процесів створення, функціонування та розвитку механізмів реструктуризації аграрних підприємств в системі інтеграційних відносин.

Важливими результатами, що характеризуються новизною і розкривають

повноту і зміст дисертаційного дослідження є розроблені автором наступні положення:

- вперше обґрунтовано архітектуру та архітектоніку механізму реструктуризації аграрних підприємств в системі інтеграційних відносин, який дозволяє поєднати результат- та процес-орієнтовані підходи до організації виконання вказаних процесів при реалізації інтеграційних відносин з огляду на ідентифікацію економічних та організаційних наслідків змін, а також зрушень в рівні концентрації капіталу учасників інтеграційних утворень;

- удосконалено змістове наповнення причинно-наслідкових зв'язків організаційно-правових та організаційно-економічних інструментів здійснення процесів реструктуризації аграрних підприємств на основі формалізації ознак настання позитивних та негативних результатів залучення суб'єктів економічних відносин до участі в процесах агропромислової інтеграції;

- удосконалено методичні засади управління концентрацією капіталу аграрних підприємств та об'єднань, які є учасниками процесів агропромислової інтеграції, які ґрунтуються на виборі стратегічних напрямів виробничої та збутової інтеграції, а також коректній та раціональній ідентифікації суб'єктів-інтеграторів в структурі інтеграційних утворень в сферах агропромислового виробництва та оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією;

- удосконалено ідентифікацію принципів антикризового управління при реалізації інтеграційної взаємодії аграрних підприємств в системі їх менеджменту, які передбачають дотримання системності при використанні засобів реструктуризації, оцінюванні змін в концентрації виробничого та комерційного капіталу, а також ідентифікації зрушень в структурі виробничого та комерційного потенціалів підприємств та об'єднань;

- удосконалено методичний підхід до визначення обмежень рівня концентрації капіталу та зростання рівня економічної ефективності функціонування інтегрованих об'єднань аграрних підприємств на основі застосування методів економіко-математичного моделювання;

- набула подальшого розвитку ідентифікація перспектив участі аграрних підприємств в інтеграційних процесах, з урахуванням напрямів їх спеціалізації, з огляду на підвищення рівня економічної ефективності діяльності залучених

до процесу інтеграції підприємств, а також формування ефектів синергії за рахунок поєднання кількості стадій формування доданої вартості суб'єктами у складі інтегрованих утворень;

- набули подальшого розвитку організаційно-методичні засади стратегічного планування процесів та процедур реструктуризації аграрних підприємств на основі застосування інструментів витратно-цінового аналізу та прогностичних методів визначення економічних наслідків зрушень в правовому статусі, структурі власності та капіталу підприємств, які входять до складу інтеграційних утворень.

Повнота викладення у відкритому друку наукових положень дисертації.

Результати дисертаційної роботи С.І. Глущенко викладені у 8 наукових працях загальним обсягом 3,4 ум. друк. арк., в тому числі 6 одноосібних, з них у наукових фахових виданнях – 4 статті, 1 стаття у зарубіжному виданні та 3 публікації в інших виданнях. Географія публікацій є досить обширною.

Положення по темі дисертації, які містяться в публікаціях, не містять протиріч з результатами його виконання та не викликають суттєвих заперечень. Аналіз змісту публікацій дозволяє стверджувати, що основні положення дисертаційної роботи С.І. Глущенко достатньою мірою оприлюднені у відкритому друку. Діючі вимоги щодо необхідної кількості статей у наукових фахових виданнях дотримано. Автор має зарубіжну публікацію. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація С.І. Глущенко «Механізми реструктуризації в системі інтеграційних відносин аграрних підприємств» складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Дисертація викладена на 185 сторінках друкованого тексту.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячений обґрунтуванню наукових основ реструктуризації аграрних підприємств в умовах протікання інтеграційних процесів. Автор досить детально розкриває теоретико-правові підходи до визначення сутності і змісту базових категорій, що складають предмет дослідження дисертаційної роботи. Важливе місце в роботі займають

систематизовані автором принципи та критерії типології інструментарію реструктуризації в контексті поглиблення інтеграційних процесів в агропромислового комплексу. Ключове місце займає детальний аналіз існуючих в науковій літературі підходів відносно обґрунтування побудови механізмів реструктуризації підприємств.

У другому розділі проаналізовано динаміку участі вітчизняних аграрних підприємств в інтеграційних процесах, виконано оцінку ефективності діяльності аграрних підприємств - учасників інтеграційних утворень та економічних наслідків реструктуризації аграрних підприємств.

В результаті аналізу встановлено, що в Україні відбувається поступове скорочення загальної кількості аграрних підприємств, які мають сільськогосподарські угіддя, проте відбувається поступове збільшення площі самих угідь, що здійснені в процесі виробництва. Проведені автором спостереження в Сумській та Харківській областях вказують на той факт, що найбільш поширеними способами реструктуризації аграрних підприємств є злиття, приєднання, поділ та перетворення. Автор робить висновок, що розвиток інтеграції в агропромислового секторі цих регіонів у більшості випадків відбувається по ініціативі суб'єктів сфери переробки сільськогосподарської продукції, сфери оптової торгівлі та крупних агрохолдингів. У більшості випадків ці процеси відбуваються на фоні прагнень аграрних підприємств до покращення ефективності своєї діяльності, як інструмент антикризового управління.

У третьому розділі обґрунтовано сценарії підвищення концентрації виробництва та капіталу в умовах розвитку інтеграційних процесів в сільському господарстві, організаційно-економічний механізм реструктуризації аграрних підприємств-учасників інтеграційних процесів, а також виконано оцінку ефективності процедур реструктуризації аграрних підприємств. Встановлено, що найбільш оптимальним варіантом для досліджуваного підприємства є вертикальна інтеграція з переробними підприємствами. Проте, однією з умов підвищення ефективності, є звуження спеціалізації підприємства в умовах інтеграції при поглинанні компаніями-інтеграторами, підвищення ефективності через збільшення кількості стадій створення доданої вартості в процесі

інтеграції та участі в розподілі кінцевих результатів реалізації продукції, а також фінансове оздоровлення та стабілізація результативності в процесі приєднання до інтегрованих структур.

Дисертація С.І. Глушенко на тему «Механізми реструктуризації в системі інтеграційних відносин аграрних підприємств» за обраним напрямом дослідження, його предметно-об'єктною сферою та змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Обсяг та оформлення дисертації є такими, що відповідають діючим вимогам до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Практична цінність результатів дослідження.

Наукові, методичні та практичні положення, які викладені в дисертаційному дослідженні, отримані автором одноосібно. Результати проведення дисертаційної роботи мають практичну значимість, розглядаються в контексті можливості їх використання в процесів розробки заходів для створення становлення та успішного функціонування інтеграційних механізмів реструктуризації аграрних підприємств в аграрній сфері.

Ступінь впровадження практичних рекомендацій в діяльність Департаменту агропромислового розвитку Сумської обласної державної адміністрації, аграрних підприємств ТОВ «Аграрне», ДФ АФ «Надія» та ТОВ «Ворожбалатінвест», а також використання у навчальному процесі Сумського національного аграрного університету, підтверджено довідками про впровадження.

Зауваження до дисертаційної роботи.

Не дивлячись на достатньо високий науковий рівень виконання дослідження та подання його результатів у дисертації, остання містить окремі недоліки та дискусійні положення:

1. На нашу думку, автору було б доцільно розробити детальну класифікацію можливих механізмів реструктуризації, які можуть мати місце в агропромисловому комплексі. Також було б цікаво побачити в даній класифікації специфіку реструктуризації, в залежності від рівня спеціалізації підприємства, обсягу земельних угідь, організаційно-правової форми тощо.

2. Автор допускає довільне трактування таких дефініцій як «аграрне підприємство» та «сільськогосподарське підприємство». Складається враження, що він використовує ці дві категорії у якості синонімів, хоча сучасна наукова думка свідчить про те, що поняття не є тотожними. Також це стосується термінів «сільськогосподарська» та «агропродовольча» продукція.

3. При розгляді центрального поняття дослідження, а саме «механізм реструктуризації», поряд з висвітленням основних категорій, що продукують зазначене поняття, доцільно було б більше уваги приділити специфіці процесів та явищ, сутність яких розкривається за його допомогою, а не обмежуватися класифікаційними критеріями.

4. На рисунку 1.4 (С. 50) дисертаційної роботи автор досить вдало узагальнює ресурсні складові інтеграційного механізму реструктуризації підприємств, проте доцільно було б деталізувати саме правову складову цього механізму, оскільки саме нормативно-правові питання дуже часто є визначальним в процесі проведення як процесів реструктуризації так і під час інтеграції.

5. Наводячи в підрозділі 2.2. аналітичні дані щодо кількості та результатів діяльності реструктуризованих підприємств, доцільно було б звернути увагу на частку суб'єктів вказаного явища, які фактично є учасниками аграрних холдингів, проте ніяких змін щодо зміни організаційно-правової форми не проводили.

6. В роботі досить детально охарактеризовано заходи державного регулювання процесів реструктуризації в аграрній сфері, які використовуються у розвинутих країнах. Проте, доцільно їх було б узагальнити за напрямками, що значно посилило б сприйняття інформації та сприяло формулюванню виважених висновків і пропозицій.

Вказані зауваження відображають власну наукову позицію опонента і не заперечують можливість існування авторського бачення шляхів розв'язання завдань дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України.

Дисертаційна робота Глущенко Світлани Ігорівни виконана на актуальну тему і достатньо повно відображає сутність отриманого при виконанні

дослідження нового вирішення сформульованого наукового завдання. Одержані результати в достатній мірі обґрунтовані і достовірні. Автореферат відображає основний зміст дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Глуценко Світлани Ігорівни «Механізми реструктуризації в системі інтеграційних відносин аграрних підприємств» відповідає діючим вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук у відповідності з пунктами 9, 11, 12 та 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент
кафедри правоохоронної діяльності
та поліціїстики Харківського національного
університету внутрішніх справ

І.І. Сенчук